

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 340.5

БОГАЧОВА Л. Л.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії держави і права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Анотація. У статті проаналізовано основні підходи до поняття нормативно-правових актів у національному та європейському праві; охарактеризовано ієрархічну структуру системи вітчизняного законодавства та види нормативно-правових актів, що застосовуються в Євросоюзі; виявлено спільні та відмінні риси між ними та їхнє місце в системі джерел права; запропоновано шляхи удосконалення механізму імплементації актів європейського законодавства в Україні.

Ключові слова: джерело права, нормативно-правовий акт, закон, підзаконний акт, регламент, директива, імплементація.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність врахування специфіки джерел європейського права та приведення національного законодавства у відповідність до європейських правових стандартів. На відміну від європейського права, де традиційно первинним джерелом права визнаються установчі договори, а всі інші акти належать до вторинних, в Україні нормативно-правовий акт є первинним, основним джерелом права. Поняття, види та призначення нормативно-правових актів у системі європейського та національного права суттєво відрізняються, проте їх порівняльний аналіз сприяє процесу гармонізації законодавства України з правом Євросоюзу, запозиченню національною

правовою системою позитивного досвіду європейських країн у використанні джерел права, запровадженню європейських правових стандартів у нормотворчій практиці.

У вітчизняній юридичній літературі приділяється достатньо уваги аналізу юридичної природи законів і підзаконних нормативно-правових актів, їх співвідношенню та ролі в механізмі правового регулювання. Ці питання висвітлювалися у роботах Є. Гетьмана, Г. Дутки, Є. Євграфової, М. Козюбри, А. Колодія, В. Косович, І. Куценко, О. Лисенкової, Н. Пархоменко, П. Рабіновича, Я. Романова, О. Скакун, О. Томкіної, Г. Шмельової, О. Ющика та ін. Правова система Євросоюзу, джерела європейського права, шляхи гармонізації права України з правом ЄС мають науковий інтерес для фахівців у галузі міжнародного та європейського права, порівняльного правознавства, теорії держави і права (Е. Аннерс, Ж.-П. Бержель, К. Дейвис, О. Дерябіна, Л. Ентін, С. Кашкін, В. Кернз, І. Кравчук, О. Лаба, Л. Луць, М. Марченко, В. Муравйов, Р. Петров, О. Стрельцова, К. Смирнова, Б. Топорнін, К. Трихліб, Т. Хартлі, І. Яковюк та ін.). Аналіз публікацій із цієї проблематики свідчить про те, що науковці розглядають нормативно-правовий акт переважно як джерело права певної правової системи (сім'ї) чи окремої галузі права. Натомість очевидною є необхідність загальнотеоретичного порівняльно-правового дослідження особливостей нормативно-правового акта, виокремлення спільних і відмінних рис у його розумінні та застосуванні в національних і наднаціональних правових системах.

Постановка завдання. Метою статті є порівняльна характеристика основних видів нормативно-правових актів, поширених в Україні та Євросоюзі, встановлення їх місця в системі джерел національного та європейського права.

Виклад основного матеріалу. Поняття нормативно-правового акта та його статус первинного обов'язкового джерела права в національній юридичній доктрині та практиці не викликає особливих дискусій. Науковці вважають, що нормативно-правовий акт – це офіційний письмовий документ, виданий уповноваженими суб'єктами нормотворчості у визначеній формі та за встановленою процедурою, який містить норми права [1, с. 195; 2, с. 342; 3, с. 364; 4, с. 127].

Дефініцію нормативно-правового акта можна зустріти й у чинному законодавстві України. Так, у Наказі Міністерства юстиції України «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів» № 34/5 від 12.04.2005 р. зазначено, що нормативно-правовий акт – це офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, спрямований на регулювання суспільних відносин, що містить норми права, має неперсоніфікований характер і розрахований на неодноразове застосування [5]. У п. 1.4 «Методичних рекомендацій про порядок підготовки,

подання на державну реєстрацію, скасування, обліку та зберігання нормативно-правових актів митних органів України», затверджених Наказом Державної митної служби України № 441 від 08.07.2003 р, закріплено, що нормативно-правовий акт – це офіційний письмовий документ, прийнятий чи виданий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, який спрямований на регулювання суспільних відносин, містить нормативні приписи, розрахований на багаторазове застосування й дія якого не вичерпується одноразовим виконанням [6].

Відповідно до роз'яснення Президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практичного вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів» № 02/-5/35 від 26.01.2000 р. нормативний акт – це прийнятий уповноваженим державним чи іншим органом у межах його компетенції офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, має загальний чи локальний характер і застосовується неодноразово [7]. Отже, як у наукових, так і в легальних визначеннях нормативно-правового акта підкреслюється, що він має офіційний характер, правоутворювальне призначення та видається уповноваженими суб'єктами нормотворчості з дотриманням встановленої законом процедури та форми акту.

Нормативно-правові акти України утворюють складну ієрархічну систему. За юридичною силою їх поділяють на закони та підзаконні нормативні акти. Закон – це нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, ухвалений відповідно до встановленої процедури парламентом або безпосередньо народом; він регулює найважливіші суспільні відносини. Законом найвищої юридичної сили є Конституція України. Вона втілює принцип верховенства права та закріплює загальні засади громадянського суспільства та держави, основи правової системи, права та свободи людини й громадянина, державно-територіальний устрій, організацію органів державної влади та місцевого самоврядування. Наступний щабель в ієрархічній структурі національного законодавства займають конституційні закони, які вносять зміни чи доповнення до Конституції, ухвалюються не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України в особливому порядку, передбаченому розділом XIII Конституції України. На відміну від конституційних, звичайні закони ухвалюються Верховною Радою України з питань, віднесених до її компетенції, більшістю від її конституційного складу. За ступенем упорядкованості виокремлюють кодифіковані закони, у яких узагальнюються та систематизуються норми права, що регулюють певну групу суспільних відносин, і поточні закони, ухвалені з окремих питань. За значенням у механізмі правового регулювання розрізняють первинні (містять у первинній редакції текст правових норм і здійснюють первинне правове регулювання суспільних відносин) і вторинні (вносять зміни і доповнення до первинних законів, затверджують, ратифікують, зупиняють, скасовують

інші акти) закони. Закони мають різні параметри дії в часі, просторі та за колом осіб [8, с. 5–7; 9, с. 54].

Крім законів, система нормативно-правових актів України містить і численні підзаконні акти – офіційні письмові документи, які видаються уповноваженими суб'єктами нормотворчості на основі законів і не повинні суперечити їм. Видання підзаконних нормативно-правових актів зумовлено складністю суспільних відносин, які потребують як законодавчого регулювання, так і більш детального, конкретизуючого правового регулювання з метою оперативного вирішення питань в окремих сферах життєдіяльності суспільства. Підзаконний нормативно-правовий акт видається на основі Конституції, законів, актів вищих органів державної влади і не може їм суперечити; ухвалюється переважно органами (посадовими особами) виконавчої влади у встановленій законом формі; предмет підзаконного правового регулювання є більш вузьким, спеціальним у зіставленні з колом питань законодавчого регулювання; розробляється та видається за більш спрощеною у порівнянні з порядком ухвалення законів процедурою; поширюється, як правило, на менше коло осіб і розрахований на менш тривалий термін дії в часі, ніж закон; є офіційним письмовим документом, який опрацьовується з урахуванням правил нормотворчої техніки, підлягає в разі необхідності державній реєстрації й оприлюднюється в офіційних друкованих виданнях.

Класифікація підзаконних нормативно-правових актів здійснюється за різними критеріями:

1) за суб'єктами ухвалення виокремлюють акти президента (нормативні укази), уряду (постанови), центральних і місцевих органів виконавчої влади (накази, розпорядження), органів і посадових осіб місцевого самоврядування (рішення) та ін.;

2) за сферою дії акта – загальні, міжвідомчі, відомчі, місцеві та локальні акти;

3) за характером нормотворчої компетенції – ухвалені в межах власної нормотворчої компетенції та ухвалені в порядку реалізації делегованих нормотворчих повноважень;

4) за порядком ухвалення – акти, ухвалені одноособово та колегіально;

5) за кількістю суб'єктів нормотворчості – акти, ухвалені одним суб'єктом владних повноважень і спільно двома або більше суб'єктами;

6) за характером відомостей, що містяться у нормативному акті, – акти з відкритим доступом й акти з обмеженим доступом;

7) за юридичними властивостями – суто нормативні та змішані акти тощо [10, с. 11].

Особливої уваги потребують акти делегованої нормотворчості (делеговане законодавство). Такі акти ухвалюються органами виконавчої влади (урядом, міністерствами, відомствами) в порядку здійснення ними делегованих парламентом законодавчих повноважень. Вітчизняний досвід застосування делегованої нормотворчості обмежується указами Президента

України, виданими відповідно до п. 4 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, і декретами Кабінету Міністрів України, виданими на підставі Закону України «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання» від 18 листопада 1992 року. Акти делегованої нормотворчості за своєю юридичною силою займають один щабель з актами того органу нормотворчої компетенції, який делегував відповідні нормотворчі повноваження. Як слушно зауважує Я. Романов, акт делегованої нормотворчості не є підзаконним і за своєю юридичною силою займає в системі законодавства одну ланку із законами, якщо йдеться про врегулювання питань, що входять до сфери дії закону [11, с. 16].

Проведений аналіз основних видів нормативно-правових актів України свідчить про те, що в національній правовій системі вони є найбільш значущим джерелом права та забезпечують ефективне правове регулювання в різних сферах суспільних відносин.

Право Європейського Союзу є специфічною щодо національного та міжнародного права наднаціональною правовою системою, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі створення та функціонування європейських інтеграційних об'єднань [12, с. 63]. Джерела права Євросоюзу, на відміну від внутрішнього права держав-членів, не становлять сталої системи, здатної об'єднати всі джерела в єдине ціле. Тому під час їх класифікації важко знайти найбільш оптимальний критерій. Найчастіше за юридичною силою джерела європейського права поділяють на первинні та вторинні (або похідні).

Дещо інший підхід пропонує Л. Ентін, виокремлюючи такі види джерел права ЄС: установчі договори; законодавчі акти; підзаконні нормативні правові акти й рішення; судова практика ЄС; принципи права ЄС; міжнародні договори й угоди, які укладаються ЄС із третіми країнами та міжнародними організаціями; інші правові документи, які впливають на формування та реалізацію права ЄС [13, с.74]. Така класифікація узгоджується з нормами Лісабонського договору, якими було запроваджено поняття законодавчих (регламенти, директиви, рішення) і незаконодавчих (всі інші правові акти) актів ЄС. Незаконодавчі акти поділяються на виконавчі (видаються Єврокомісією на основі та на виконання законодавчих актів) і делеговані (ухвалює Єврокомісія на основі повноважень, делегованих їй у законодавчих актах Європарламенту і Ради). У європейському праві нормативно-правові акти відносять до джерел вторинного права.

На думку В. Форманюка, оновлена система джерел вторинного права ЄС містить три основні категорії актів:

1) «законодавчі акти»: «європейські закони» (аналогічні нинішнім регламентам ЄС) і «європейські рамкові закони» (аналогічні нинішнім директивам ЄС). Передбачається, що європейські закони та європейські рамкові закони будуть ухвалюватися на основі загальної законодавчої процедури;

2) «підзаконні акти»: «європейські регламенти» (нормативні), «європейські рішення» (індивідуальні акти), рекомендації та висновки, які не мають обов'язкової сили. Директив у цьому переліку не передбачено;

3) спеціальні види актів, які ухвалюються в певних сферах і в межах спеціальної компетенції (делеговані регламенти та ін.) [14, с. 87].

Відповідно до ст. 288 Договору про функціонування ЄС Рада Міністрів та Європейська Комісія з метою виконання покладених на них завдань наділені повноваженнями видавати регламенти, директиви, рішення, надавати рекомендації та висновки.

Регламент – це нормативно-правовий акт ЄС, який встановлює загальні правила та є обов'язковим для всіх держав-членів. Він адресується не лише державам, а також їхнім фізичним і юридичним особам. Регламент має пряму дію на території держав-членів і не потребує ухвалення національними органами нормотворчості спеціальних правових актів для його імплементації. Якщо регламентом передбачено створення нових органів для імплементації нормативного акта в державі-члені чи встановлення конкретних санкцій за недотримання норм регламенту, це вимагає відповідних законодавчих дій від окремої держави-члена. Регламенти вважаються основним інструментом уніфікації права, оскільки ухвалюються в разі необхідності забезпечення однакового регулювання того чи іншого питання в усіх державах-членах. Регламент за юридичною силою дорівнюється закону в національній правовій системі.

Директива – нормативно-правовий акт Європейського Союзу, що закріплює правила загального характеру, має юридично обов'язкову силу та є обов'язковим щодо кінцевого результату, який держави-члени мають досягти відповідно до директиви. Директива містить «модельні» норми права, які держави-члени повинні відобразити у своєму законодавстві, і тому є дієвим засобом його гармонізації. Особливістю директиви є те, що держави-члени вільні у виборі форм та методів її імплементації, тобто мають простір для власного правового регулювання. У директиві зазначається період часу, протягом якого її положення мають бути впроваджені в національне право. Тим не менше директиви набирають чинності вже з дати, вказаної в директиві, або на 20-й день після опублікування їх в «Офіційному віснику Європейського Союзу». Якщо держава-член вчасно не імплементувала директиву, то вважається, що вона порушує свої зобов'язання, і це тягне за собою відповідні дії Європейської Комісії. З іншого боку, у процесі імплементації держави-члени повинні утримуватись від так званого позолочування – впровадження більш жорстких норм (правил) процедури в порівнянні з тими, що передбачені самим *acquis communautaire*. Залежно від предмета директиви та особливостей правової системи імплементація її норм у національне законодавство відбувається шляхом ухвалення нових законів та/або підзаконних актів (чи адміністративних приписів) або внесення змін у чинні нормативні акти. Директиви бувають рамковими або звичайними. Рамкові директиви встановлюють загальні принципи та

процедури, яким мають відповідати інші директиви у цій сфері. Директиви можуть адресуватися як усім, так і окремим державам-членам.

Рішення – юридично обов'язкові акти, адресовані конкретній особі чи державі або ухвалені для реалізації організаційних і практичних заходів. Рекомендації та висновки – це правові акти, які не мають обов'язкової сили та з допомогою яких інститути Євросоюзу висловлюють пропозиції або офіційні позиції з різних питань. Відносно новою формою правових актів є орієнтири Європейського центрального банку, які адресуються центральним банкам держав-членів і мають для них обов'язковий характер.

З підписанням «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої» питання імплементації європейського законодавства починають розглядати як основу реформ у різних сферах суспільного життя, як необхідну умову політичної асоціації та економічної інтеграції України з Європейським Союзом. На Україну було покладено зобов'язання розпочати адаптацію з 1 листопада 2014 року (для положень щодо зони вільної торгівлі – з 1 січня 2016 р.), щоб «чинні закони та майбутнє законодавство поступово досягли сумісності з *acquis* ЄС» [15]. Беручи до уваги специфіку імплементації актів права ЄС в державах, які не є членами Європейського Союзу і не мають юридично закріпленої перспективи членства, впровадження в Україні норм європейського права об'єктивно має певні обмеження з огляду на особливості правової системи, інституційного забезпечення та визначені Угодою про асоціацію повноваження в тій чи іншій сфері. Так, в Угоді про асоціацію закріплене зобов'язання України імплементувати низку регламентів у національне законодавство. Проте спеціального механізму такої імплементації не передбачено ні самою Угодою (за винятком питань щодо зони вільної торгівлі), ні іншими актами інституцій Євросоюзу чи вітчизняних суб'єктів нормотворчості. Так само недостатньо розроблена й процедура перевірки відповідності нормативно-правових актів, що ухвалюються з метою імплементації права ЄС, конкретній директиві чи регламенту ЄС. Така перевірка має здійснюватися юристами та фахівцями вузького профілю, а не бути простою формальністю на зразок подання довідки про відповідність нормативно-правового акта *acquis communautaire*.

Як відомо, на Європейську Комісію покладений обов'язок стежити за дотриманням норм права Європейського Союзу. Якщо Комісія робить висновок про ймовірне порушення права ЄС, вона розпочинає проти держави-члена офіційне розслідування, спочатку на рівні адміністративної стадії, а згодом – в разі відсутності впливу таких заходів – на рівні суду. Суд Європейського Союзу має повноваження розглядати позови про невиконання зобов'язань, зокрема норм вторинного права. Україна перебуває поза межами застосування цих європейських механізмів, оскільки в жодному нормативному документі не передбачено процедури перевірки

впровадження норм вторинного законодавства ЄС у національне законодавство.

Низка директив ЄС вимагає створення спеціальних органів, що сприяють та допомагають в імplementації державам-членам ЄС, а також в організації співпраці та взаємодії між державами-членами в цьому процесі. Не будучи членом Європейського Союзу, Україна позбавлена можливості користуватися результатами роботи таких органів і обмінюватися досвідом з іншими країнами. Динамічний характер законодавства ЄС не завжди дає Україні змогу оперативного отримувати найновіші редакції документів і забезпечувати якісний їх переклад. Вищезазначені недоліки ускладнюють виконання завдань, поставлених Угодою про асоціацію України з ЄС, а отже, повинні долатися спільними зусиллями національних і наднаціональних інституцій.

Висновки. Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС неможлива без розуміння особливостей правової природи нормативно-правових актів, які ухвалюються органами ЄС. Порівняльний аналіз нормативно-правових актів, поширених у європейському та національному праві, свідчить про наявність суттєвих відмінностей між ними і неоднаковий статус як джерел права. Такі розбіжності необхідно враховувати в процесі імplementації, оскільки пов'язані з нею проблеми часто обумовлені саме недооцінкою специфіки європейського права, відсутністю механізму узгодження норм європейського права з нормами національного права, технічними причинами, труднощами у запровадженні ефективного контролю за дотриманням європейського законодавства в Україні. Ці питання вимагають подальших ґрунтовних наукових розробок, які будуть корисними як для юридичної науки, так і для нормотворчої та правозастосовної практики.

Література:

1. Теорія держави і права : [підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / [О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.] ; за ред. О.В. Петришина. – Х. : Право, 2014. – 368 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс : [підручник] / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави / О.Ф. Скакун. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
4. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : [навч. посібник] / П.М. Рабінович. – Вид. 10-е, доп. – Львів : Край, 2008. – 224 с.
5. Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів : Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 р. № 34/5 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 15. – С. 312.
6. Методичні рекомендації про порядок підготовки, подання на державну реєстрацію, скасування, обліку та зберігання нормативно-правових актів митних органів України, затверджені Наказом Державної митної служби України

- від 08.07.2003 р. № 441 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uainfo.biz/legal/basete/ua-cmwuke.htm.
7. Про деякі питання практичного вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів : Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 26.01.2000 р. № 02/5/35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5_35800-00.
 8. Процюк І.В. Види законів в Україні / І.В. Процюк // Проблеми законності. Вип. 52. – Х. : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2002. – С. 3–9.
 9. Гайова О.В. Закони у системі джерел права України / О.В. Гайова // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2010. – № 3. – С. 50–56.
 10. Романов Я.В. Підзаконні акти: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Я.В. Романов. – Харків, 2015. – 20 с.
 11. Романов Я.В. Підзаконні акти: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Я.В. Романов. – Харків, 2015. – 20 с.
 12. Бирюков М.М. Европейское право: до и после Лиссабонского договора / М.М. Бирюков. – М., Статут, 2013. – 240 с.
 13. Энтин Л.М. Право Европейского Союза. Новый этап эволюции: 2009–2017 годы / Л.М. Энтин. – М. : Изд-во «Аксиом», 2009. — 304 с.
 14. Форманюк В.В. Система джерел права Європейського Союзу / В.В. Форманюк // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 2. – С. 83–88.
 15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Богачева Л. Л. Нормативно-правовой акт как источник национального и европейского права

Аннотация. В статье проанализированы основные подходы к определению понятия нормативно-правовых актов в национальном и европейском праве; рассмотрены иерархическая структура отечественного законодательства и виды нормативно-правовых актов, принимаемых институтами Евросоюза; выявлены их общие и особенные черты и место в системе источников права; предложены пути усовершенствования механизма имплементации актов европейского законодательства в Украине.

Ключевые слова: источник права, нормативно-правовой акт, закон, подзаконный акт, регламент, директива, имплементация.

Bogachova L. Legal act as a source of national and European law

Summary. The article analyzes the main approaches to the concept of normative legal act on national and European law. In Ukraine, the legal act has the status of compulsory primary source of law and widely used in the mechanism of legal regulation, while in European law they are referred to secondary sources of law, which must not contradict the rules of the Treaties.

Normative legal acts of Ukraine form a complex hierarchical system. The leading role in it take laws – acts of higher legal force. The author examines the types of laws, properties of Constitution as the Basic Law of the State, peculiarities of the delegated legislation. Complex social relations require legislative and specifying by-law legal regulation. Subordinate regulations adopt-

ed by authorized entities of rulemaking – the President, the Government, ministries, central and local executive bodies, local governments have the typical signs and different classification criteria.

The Council of Ministers and the European Commission issued regulations, directives, decisions, recommendations and conclusions. Regulation has general application, is compulsory and is directly applicable in all Member States. The Directive is mandatory for each Member State to which it is addressed, but leaves it to the discretion of internal institutions the choice of form and measures they deem appropriate to achieve the objective pursued directive. The decision is legally binding acts directed at a particular person or country, or adopted for the implementation of organizational and practical measures. Recommendations and opinions are acts that have no binding force and with which the EU institutions formulate official positions on various issues.

Ukraine is not a member of the EU, and therefore implementation of European law objectively has certain limitations associated with the peculiarities of the legal system, institutional support and authority established by the Association Agreement. The article offers a solution to problems that arise in the process of approximation of Ukrainian legislation to European legal standards.

Key words: source of law, legal act, law, subordinate legal act, regulation, directive, implementation.